

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

BACHELOROPPGAVE

Studieprogram: Lektorprogram for 8.-13. trinn	Vårsemesteret, 2023
Forfatter: Torstein Wilhelm Frafjord	
Veileder: Melina Antonia Buns	
Tittel på bacheloroppgaven: Implementeringen av bærekraftig utvikling i norske lærebøker på ungdomstrinnet Engelsk tittel: The implementation of sustainable development in Norwegian secondary school textbooks	
Emneord: Bærekraftig utvikling, det norske oljeeventyret, lærebøker, læreplaner, historiebruk	Antall ord: 7281 Antall vedlegg/annet: 0 Stavanger, 15.05.2023

Innhold

1. Introduksjon	1
2. Metode og teori	3
2.1 Historiebruk som metode	3
2.2 Lærebøker som teori	4
2.3 Tidligere forskning	5
2.4 Materiale	7
3. Bærekraftig utvikling	7
3.1 Politikk og miljøaspekt	8
3.2 Sosiopolitisk aspekt	9
4. Hvordan har bærekraftig utvikling blitt representert i norske læreplaner?	10
4.1 Mønsterplan 1987	10
4.2 Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen i 1997	11
4.3 Kunnskapsløftet 2006	12
4.4 Kunnskapsløftet 2020	12
5. Lærebøker	13
5.1 <i>I fokus 9, samfunnsfag</i>	13
5.2 <i>Underveis, Historie 10</i>	14
5.3 <i>Underveis, Geografi 9</i>	15
5.4 <i>Relevans 9</i>	16
6. Læreplanene i samsvar med lærebøkene	17
7. Analyse	20
7.1 Komparativ analyse om bærekraftig utvikling i lærebøkene	20
7.2 Komparativ analyse om det norske oljeeventyret i lærebøkene	21
8. Konklusjon	22
Litteraturliste	24

1. Introduksjon

Bærekraftig utvikling har fått en større rolle i undervisningen i norske skoler, gjennom utviklingen av nye læreplaner. I 2020 ble bærekraftig utvikling også et tverrfaglig tema i skolen, noe som gjør at fokuset på temaet har blitt større.¹ Skolen har hatt flere læreplaner de siste tretti årene, og bærekraftig utvikling har gradvis blitt implementert inn i de norske lærebøkene. Bærekraftig utvikling har derfor blitt et viktig tema som elevene skal lære om, for å skape et verdigrunnlag som «skal hjelpe oss å leve, lære og arbeide sammen i en kompleks samtid og i møte med en ukjent fremtid».² Det norske oljefunnet har vært en viktig del av norsk historie og oppbyggingen av velferdssamfunnet vi lever i. Det norske oljeeventyret har derfor vært viktig i skolens undervisning, og har også før vært en del av den norske læreplanen. Slik er det ikke lenger i dag.

Jeg har valgt å skrive bacheloroppgave om implementeringen av bærekraftig i den norske skolen, ettersom det er et viktig og relevant tema i dagens samfunn. Bærekraftig utvikling, fornybar energi, og olje- og gassproduksjon er kontroversielle temaer i dag. Global oppvarming har blitt et tema man har stort fokus på i dagens samfunn. Norge deltar blant annet i FNs bærekraftsmål, hvor et av målene er å stoppe klimaendringene innen 2030.³ Dette skaper naturligvis en konflikt med norsk oljenæring. Konsekvensene av utviklingen av olje- og gassproduksjonen vil være store. Ifølge Oljedirektoratet vil stans av oljevirkosomheten bety «140 milliarder mindre kroner i årlige skatteinntekter til staten», samt at det er «beregnet at ca. 300 000 ansatte i og rundt næringen mister arbeidet her til lands».⁴ Det er derfor interessant å undersøke hvilken stilling norske lærebøker tar og har tatt til utvinningen av olje. Videre, vil det være interessant å undersøke om implementeringen av bærekraftig utvikling har ført til endringer av fremstillingen av det norske oljeeventyret.

Jeg vil undersøke hvordan bærekraftig utvikling har blitt implementert i fire norske lærebøker for ungdomstrinnet: *I fokus 9, samfunnsfag* av Egil Ertresvaag, Eva Glad, og Svein Rognaldsen,

---

¹ Utdanningsdirektoratet, *Bærekraftig utvikling*, (Oslo: 2020)

² Utdanningsdirektoratet, *Overordnet del – Opplæringens verdigrunnlag*, (Oslo: 2020)

³ FN, FNs bærekraftsmål, [Hentet 11.05.2023] fra <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>.

⁴ Oljedirektoratet, Oljevahengig – velstanden, [Hentet 11.05.2023] fra <https://www.npd.no/fakta/publikasjoner/norsk-sokkel/norsk-sokkel-nr.-1---2020/oljevahengig/#:~:text=Bransjeorganisasjonen%20Norsk%20olje%20og%20gass,mister%20arbeidet%20her%20til%20lands.>

Underveis, Historie 10 av Harald Skjønberg, *Underveis, Geografi 9* av Jon Birkenes, og *Relevans 9* av Vibeke Heidenreich. Lærebøkene ble utgitt fra perioden 1990 til 2021. Bøkene ble utgitt i samsvar med endringer og fornyelser i læreplaner. Videre, så ønsker jeg å undersøke hvordan implementeringen av bærekraftig utvikling i lærebøkene, har påvirket fremstillingen av det norske oljeeventyret. I denne oppgaven vil jeg derfor svare på følgende problemstillinger:

1. Har implementeringen av bærekraftig utvikling i lærebøkene skjedd i samsvar med implementeringen av bærekraftig utvikling i læreplanene?
2. Hvordan har implementeringen av bærekraftig utvikling påvirket fremstillingen av det norske oljeeventyret i lærebøkene?

Det er ulike årsaker og påvirkningskrefter som har ført til endringer i lærebøkene, og jeg vil undersøke noen av dem. Lærebøker er for mange lærere et viktig verktøy, og læreren vil ofte basere undervisningen på innholdet i dem. Det er derfor relevant å undersøke hvordan bærekraftig utvikling og det norske oljeeventyret blir representert i bøkene. Videre vil jeg undersøke hvilke faktorer som kan ha ført til endringene i lærebøkene. I oppgaven vil jeg bruke historiebruksanalyse for å analysere lærebøkene, og for å svare på problemstillingene.

Jeg vil ta utgangspunkt i lærebøker som blir brukt på ungdomstrinnet, innenfor fagkretsen samfunnsfag. Jeg vil hovedsakelig fokusere på bøker brukt på 9.trinn, ettersom det frem til 1997 var en obligatorisk 9-årig skolegang.⁵ I tillegg er det oftest at temaer som ressurser og olje blir introdusert dette året. Til tross for dette, har nyere læreplaner og lærebøker tatt opp temaet ressurser også på 10.trinn. Temaet er ofte diskutert under oppstarten av temaet velferdsstaten, og jeg har derfor også tatt med en bok fra 10.trinn.

Som tidligere nevnt, har bærekraftig utvikling blitt et tverrfaglig tema etter Kunnskapsløftet i 2020. Dette er fordi man ønsker å oppfordre elevene til å tenke mer på hvordan man kan ivareta og verne viktige ressurser og behov på jorda, også for fremtidige generasjoner.

---

⁵ Harald Jarning, Taran Thune, «Norsk utdanningshistorie,» Hentet 17. mars 2023 fra https://snl.no/norsk_utdanningshistorie.

Bærekraftig utvikling tar opp ulike utfordringer som kloden står ovenfor, men i denne oppgaven vil jeg fokusere mest på miljø og klima.⁶

I samfunnsfag på ungdomstrinnet er bærekraftig utvikling et relevant og viktig tema. Dette er fordi samfunnsfag består av tre hovedemner: samfunnskunnskap, historie, og geografi. Bærekraftig utvikling er et relevant tema innenfor alle tre emnene. Gjennom dette kan elevene få et innblikk i hvordan kloden har utviklet seg, og hvordan utviklingen mest sannsynlig vil fortsette. Dette er et læreplanmål innenfor LK20: «beskrive ulike dimensjoner ved bærekraftig utvikling og korleis dei påverkar kvarandre, og presentere tiltak for meir bærekraftige samfunn».⁷ Dette er et eksempel på hvordan bærekraftig utvikling har blitt implementert i den norske læreplanen. Bærekraftig utvikling har fått større betydning for skolen, og en av grunnene til at det er blitt sånn er kanskje på grunn av Gro Harlem Brundtland's *Vår felles framtid*. Endringene i læreplanene har naturligvis påvirket endringene i lærebøkene. Disse endringene har skjedd over lengre tid, og via flere læreplaner. Jeg vil derfor først undersøke årsaker og faktorer til implementeringen av bærekraftig utvikling i de norske læreplanene, og videre implementeringen av temaet inn i lærebøkene.

2. Metode og teori

I oppgaven min skal jeg bruke historiebruksanalyse som metode, men jeg skal også ta frem lærebøker som teori. Når man skal analysere lærebøker så må man se, og forholde seg til den norske skolesammenhengen.⁸ Det vil si at lærebøkene må følge bestemte rammeverk, forskrifter og læreplaner.

2.1 Historiebruk som metode

I oppgaven vil jeg bruke en kvalitativ komparativ historiebruksanalyse som metode, ved å se på ulike lærebøker fra ungdomstrinnet. Metoden regnes som historiebruksanalyse fordi man kan se på hvordan historien i lærebøkene blir fremstilt. Metoden kan beskrives som «bruken av det historiske innholdet, det som har skjedd, gjennom ulike framstillinger er det som i en

---

⁶ Utdanningsdirektoratet, *Tverrfaglige temaer – Bærekraftig utvikling*, (Oslo: kunnskapsdepartementet, 2020).

⁷ Utdanningsdirektoratet, *Samfunnsfag (SAF01-04) - Kompetansemål og vurdering*, (Oslo: kunnskapsdepartementet, 2020)

⁸ Njål Skrunes, *Lærebokforskning – En eksploderende presentasjon med særlig fokus på kristendoms-kunnskap, KRL, og religion og etikk* (Oslo: Abstrakt forlag, 2010), 16.

vid forstand er historiebruk».⁹ Funksjonene som historiebruken har, gjør at man kan analysere det samme historiske innholdet, men at man kan konkludere annerledes basert på hvilke funksjoner og kategorier man tar utgangspunkt i.¹⁰ Historiebruk har også ulike kategorier: historiebruksfunksjoner, historiebruksformer, og historiebruksområder. Funksjonen som blir brukt i tilfellet av bærekraftig utvikling i skolen er en legitimerende historiebruksfunksjon.¹¹ Historiebruksformen er skrift og tekst i lærebøker som skal anvende informasjon. Historiebruksområdet som dette faller på, er politisk-ideologisk og offentlig historiebruk.¹² En oppgave som er basert på å bruke historiebruk som metode tar utgangspunkt i noen av kategoriene innenfor historiebruk. Ved å bruke metoden kan man få forskjellige konklusjoner angående samme tema, ut ifra hvilke kategorier man velger å bruke, og dette fører igjen til at man kan gå dypere inn i forskningen.

For å forstå hvorfor historiebruk er relevant for skolen må man også se på læreboken og læreplanen, og hvilken rolle de spiller i klasserommet. Læreboken har hatt en sterk posisjon i skolen der man går gjennom fagstoffet, men en fremtidsrettet utvikling har gjort at dens relevans i klasserommet har blitt mindre. Læreren har også gjennom årene fått mer frihet i valg av fagstoff på grunn av læreplanene, og dermed blir læreboken et ekstra supplement som kan hjelpe elever og læreren.¹³ Lærebøker og læreplaner er viktige kildematerialer til min oppgave, hvor jeg bruker historiebruksanalysen til å få innsikt i endringer som er gjort over tid.¹⁴

2.2 Lærebøker som teori

Jeg skal sammenligne og analysere fire forskjellige lærebøker på ungdomstrinnet fra Gyldendal forlag i denne oppgaven. Disse lærebøkene er: *I fokus 9, samfunnsfag* av Egil Ertresvaag, Eva Glad, og Svein Rognaldsen, *Underveis, Historie 10* av Harald Skjønberg, *Underveis, Geografi 9* av Jon Birkenes, og *Relevans 9* av Vibeke Heidenreich. Metoden skal bistå til å analysere lærebøkene slik at jeg kan se ulikheter og endringer som har hendt over

---

⁹ Håkon Rune Folkenborg, *En fortid – mange fortellinger: Introduksjon til historiebruk*, (Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2018), 15.

¹⁰ Folkenborg, *En fortid – mange fortellinger*, 15.

¹¹ Folkenborg, *En fortid – mange fortellinger*, 41.

¹² Folkenborg, *En fortid – mange fortellinger*, 141, 111.

¹³ Folkenborg, *En fortid – mange fortellinger*, 135.

¹⁴ Folkenborg, *En fortid – mange fortellinger*, 137.

tidsperiodene. Lærebøkene vil ha forskjellig innhold på grunn av tidsperiodene, da de er laget i tråd med læreplaner som går tilbake til 1987 og frem til 2020. Ved å se på lærebøkene med tekst- og sosiokulturell analytisk teori, så kan man analysere innholdet i læreboken, men også få en forståelse for hvordan samfunnsendringer har påvirket lærebøkene. Den nyeste boken jeg skal analysere, *Relevans 9*, er fra 2021 og har tatt med endringene som er blitt gjort i LK20.

Jeg har begrenset problemstillingen til å fokusere på implementeringen av bærekraftig utvikling, og hvordan dette har påvirket fremstillingen av det norske oljeeventyret. For å svare på problemstillingen vil jeg se på likheter og ulikheter i lærebøkene, men også hvilke forandringer som har skjedd i lærebøkene. Man kan se at:

«forfatterne og forlagene må hele tiden vurdere hva som skal med og ikke. Bøkene må ikke overdimensjoneres, så hvis noe får større plass, må annet vike. Dermed blir dette stoffet mindre presist, noe som vil skape misnøye hos noen».¹⁵

Derfor ønsker jeg å undersøke hvilke endringer som har skjedd etter implementeringen av bærekraftig utvikling i de norske læreplanene, og hva som har måttet vike for dette i lærebøkene.

2.3 Tidligere forskning

Jeg vil også nevne forskningsstatusen på implementeringen av bærekraftig utvikling i lærebøker, samt fortellingen av det norske oljeeventyret.

En bacheloroppgave som er skrevet av Pål Edvard Ljosland har sett på det norske oljeeventyret i lærebøker. Oppgaven tar for seg oljen i læreplaner og lærebøker, og hvordan dette har endret seg. Han har et tidsspenn på 40 år og slutter med LK06 som siste læreplan. Ljosland argumenterer for at «premissene og det som blir vektlagt er hele tiden i samspill med verdenssyn og historisk utvikling».¹⁶ Han konkluderer derfor med at oljehistorien har fått en mer objektiv fremstilling i de norske lærebøkene, ettersom han mener at skolen skal

---

¹⁵ Karsten Korbøl, Harald Frode Skram, *Gode lærebøker er viktig, men ikke nok*, (Oslo: nytt norsk tidsskrift, 2016).

¹⁶ Pål Edvard Ljosland, «Den norske oljen i lærebøkene» (Bacheloroppgave, Høgskolen i Oslo og Akershus, 2014).

synliggjør «at den enkeltes valg har globale konsekvenser».¹⁷ Dette viser at lærebøkene alltid er påvirket av dens samtid, og at samfunnet er i stadig endring.

Hanne Marie Kvitstein sin masteroppgave analyserer hvordan miljø har blitt representert i lærebøker og læreplaner fra 1950 til 2006. Hun argumenterer for hvordan læreplaner og lærebøker har en sammenheng, og i hvilken grad miljøtematikk blir representert.¹⁸ I oppgaven konkluderer hun med at fra 1950 og oppover har det gått fra lite snakk om miljø, til at det stadig har blitt implementert mer av dette i lærebøkene, fra økologisk forståelse til mennesket og naturen, og til slutt, bærekraftig utvikling.¹⁹ I likhet med Ljosland, argumenterer også Kvitstein til at lærebøker er reflektert av samfunnet rundt, og er i stadig utvikling.

Videre, har Julie Eidal skrevet en masteroppgave om hvordan oljenæringen fremstilles i norske lærebøker. Oppgaven til Eidal tar for seg bærekraftig utvikling og oljen i skolen, som tar utgangspunkt fra en teori av John Dryzeks om miljødiskurser.²⁰ Denne teorien handler om «hvordan vi forstår konsepter som miljø, klimaforandringer og endring, som blir utgangspunkt for hvordan politikken utformes».²¹ Oppgaven konkluderer med «oljenæringen fremstilles tosidig i lærebøker i samfunnsfag på ungdomstrinnet i perioden 1976-2016», ved at det er positivt fremstilt, for eksempel med tanke på økonomisk vekst i Norge, men negativt fremstilt med miljøkonsekvenser.²²

Tidligere forskning viser at både lærebøker og læreplaner reflekterer da-tidens samfunn, og at de stadig er i endring på grunn av dette. Man kan se at lærebøkene har tatt en mer objektiv tilnærming til bærekraftig utvikling og oljeeventyret.

---

¹⁷ Ljosland, «Den norske oljen i lærebøkene», 17.

¹⁸ Hanne Marie Kvitstein, Miljøtematikk i norske læreplaner og lærebøker i historiefaget for den videregående skole i perioden 1950-2006, (Masteroppgave, Universitetet i Agder, 2021), 1, 2.

¹⁹ Kvitstein, «Miljøtematikk i norske læreplaner og lærebøker i historiefaget for den videregående skole i perioden 1950-2006», 88.

²⁰ Julie Eidal, «Fortellingen om oljeeventyret og medaljens baksider» (Masteroppgave, Universitetet i Sørøst-Norge, 2020).

²¹ Eidal, «Fortellingen om oljeeventyret og medaljens baksider», 32-33.

²² Eidal, «Fortellingen om oljeeventyret og medaljens baksider», 82.

2.4 Materiale

Det meste av materiale jeg skal bruke til analysen er lærebøker og læreplaner. Lærebøkene på ungdomsskolen, som er blitt brukt i samfunnsfag, er koblet sammen med historie, samfunnsperspektiv og geografi. Da lærebøkene og læreplanene er fra forskjellige tidsperioder, vil jeg bruke de til å se på hvordan temaene bærekraftig utvikling og det norske oljeeventyret har blitt implementert i eller påvirket lærebøkene. Lærebøkene jeg har valgt er laget ut ifra læreplanene etter M87, LK06, og LK20. Jeg skal også se på og forklare reformen i 1997. Jeg har valgt å fokusere på disse læreplanene og reformen fordi det har skjedd store endringer i denne tidsperioden. Disse endringene gjør rede for nye læremål og elementer.²³ Grunnet at jeg valgte disse bøkene og forlaget, er fordi bøkene ofte har blitt brukt i den norske skolen. Grunnen til at jeg valgte Gyldendal forlag er fordi det er et forlag som har utgitt lærebøker i flere tiår, og har etablert seg som en av de største i landet.²⁴ Ettersom alle lærebøkene er fra samme forlag, gjør det at jeg kan få en bedre innsikt slik at jeg kan se endringer som er gjort over tid fra samme forlag.

3. Bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling er et tema som består av flere dimensjoner og komponenter. Noen av disse dimensjonene er politiske, sosioøkonomiske og miljødimensjoner. Dimensjonene er viktige i og med at samfunnet er med på å påvirke disse dimensjonene. Det vil si at dagens elever vil være med å påvirke utføringen av disse dimensjonene, og det er derfor viktig at bærekraftig utvikling gjennomgås i skolen. Dimensjonene er også viktige fordi de er overkategorier til bærekraftsmålene til FN.²⁵ Bærekraftsmålene som FN har vedtatt, tidligere også kalt tusenårsmålene, er også tatt med i de nyere lærebøkene. Et eksempel er fra *Relevans 9*, hvor de nevner Agenda 2030 og bærekraftsmål. Til tross for dette, nevner de ikke

---

²³ Regjeringen, *Fag og læreplaner*, hentet 27.04.2023 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/utdanning/grunnopplaring/artikler/innhold-vurdering-og-struktur/id2356931/>.

²⁴ Gyldendal, *Gyldendal Norsk Forlag*, hentet 27.04.2023 fra <https://www.gyldendal.no/om-gyldendal/>.

²⁵ United Nations system staff college, *Sustainable Development - What is there to know and why should we care?*, hentet 28.04.2023 fra <https://www.unssc.org/news-and-insights/blog/sustainable-development-what-there-know-and-why-should-we-care>.

særlig hva bærekraftsmålene er.²⁶ Det er derfor viktig at læreren har forkunnskaper om temaet, slik at dette kan implementeres i undervisningen.

3.1 Politikk og miljøaspekt

En av grunnene til at bærekraftig utvikling har fått større betydning i den norske skolen, er trolig påvirkningen Gro Harlem Brundtland hadde, da hun var med å publisere *Vår felles framtid*. Hennes rolle som statsminister var også viktig her. Brundtland var leder for verdenskommisjonen for miljø og utvikling, et organ for FN, der de ville sette verdens miljøproblemer på spissen. Det var også de som ga ut *Vår felles framtid*, og det var etter denne utgivelsen at begrepet bærekraftig utvikling begynte å bli kjent.²⁷ Brundtland var med i verdenskommisjonen fra 1984-1987. Før dette, hadde hun allerede vært statsminister, og ble statsminister igjen på 90-tallet.

Vår felles framtid handler om globale miljøproblemer, men det sier også hvordan nasjoner kan prøve å løse disse problemene.²⁸ Rapporten går videre inn på hvordan fattigdom, miljøødeleggelser og befolkningsvekst er sammenknyttet, og at disse problemene ikke kan løses hver for seg.²⁹ Et kjent sitat som kom ut fra rapporten, og som har gått igjen i skolen, handler om at man ønsker «en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.»³⁰ En av grunnene til at *Vår felles framtid* hadde en stor virkning, er mest sannsynlig fordi den tok utgangspunkt fra flere ulike land. Rapporten tar også for seg hvordan flere land lever langt over hva den økologiske bæreevnen innebærer, med energiforbruk som et eksempel.³¹ Nært slutten i *Vår felles framtid* står det om «en oppfordring til handling». Der forklarer de kort hva som har hendt de siste århundre, og avslutter med å fortelle at forandringene skjer raskt, og at vi derfor må tilpasse oss fort.³²

---

²⁶ Annehilde Dørstad Etholm, *Relevans 9*, (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 2021), 214.

²⁷ Aslak Bonde, «Gro Harlem Brundtland,» Hentet 7. april 2023 fra http://snl.no/Gro_Harlem_Brundtland

²⁸ Gro Harlem Brundtland, *Our common future*, (United Nations, Oxford University Press, 1987).

²⁹ Brundtland, *Our common future*, 43.

³⁰ FN, *Bærekraftig utvikling*, Hentet 30.04.2023 fra <https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling#:~:text=%C2%ABEn%20utvikling%20som%20im%C3%B8tekommer%20dagens,skal%20f%C3%A5%20dekket%20sine%20behov.%C2%BB>.

³¹ Brundtland, *Our common future*, 42.

³² Brundtland, *Our common future*, 244.

3.2 Sosiopolitisk aspekt

Bærekraftig utvikling har raskt blitt et populært tema i politikken i Norge, men også i andre land. Temaet har spesielt blitt viktig i Skandinavia. Statsministere for de nordiske landene gikk sammen i et samarbeid i 2002, der de la frem en strategi for en bærekraftig politikk i en rapport. Rapporten ble kalt "Bærekraftig utvikling - en ny kurs for Norden".³³ Kjell Magne Bondevik, tidligere statsminister i Norge fra 1997 til 2005, uttalte seg også om Norges situasjon innenfor bærekraftig utvikling, i samme rapport fra 2002:

«Strategien skal være begynnelsen på en langsiktig samarbeidsprosess for å skape og realisere en felles visjon om et bærekraftig samfunn ... Som utarbeidelsen av denne strategien har vist, spiller lokale myndigheter, næringsliv, enkeltmennesker og deres organisasjoner en viktig rolle i arbeidet for et bærekraftig samfunn.»³⁴

Med dette utsagnet så kan man tolke det som at staten prøver å realisere bærekraftig utvikling i de statlige instanser, men at de også påpeker at alle i samfunnet har en viktig rolle i å arbeide mot bærekraftig utvikling. Utsagnet er som sagt fra 2002, og man kan derfor gå ut ifra at dette hadde en påvirkning på læreplanen som kom ut fire år senere. Gjennom 90-tallet og 2000-tallet, så var bærekraftig utvikling et nytt begrep som raskt trakk til seg oppmerksomhet. Et av målene med undervisning om bærekraftig utvikling i skolen, er at hver enkelt elev skal kunne tenke at de kan gjøre en forskjell. Man kan se at allerede på 2000-tallet så begynte bærekraftig utvikling å spille en større rolle i det norske samfunnet.

En del av Nasjonalbudsjettet i 2008 var Norges strategi for bærekraftig utvikling. Denne strategien ble gitt ut i en rapport i 2008, og inneholdt hvordan Norge skulle satse på bærekraftig utvikling både nasjonalt og globalt. De skrev også om hvordan Norge skulle satse på bærekraftig utvikling i skolen:

«Miljø og bærekraftig utvikling må tas opp i barnehage og skole, slik at barn og unge tidlig kan tilegne seg kunnskap om temaet. ... Myndighetene har et ansvar for å ta i bruk effektive virkemidler, gi informasjon og legge til rette for miljøvennlige valg».³⁵

---

³³ Utenriksdepartementet, «Nasjonal strategi for bærekraftig utvikling – Statsministerens forord,» Hentet 6. april 2023 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-strategi-for-barekraftig-utvikl-2/id448574/>.

³⁴ Utenriksdepartementet, «Nasjonal strategi for bærekraftig utvikling – Statsministerens forord»

³⁵ Finansdepartementet, *Norges strategi for bærekraftig utvikling - Del av nasjonalbudsjettet*, (Oslo: 2008), 17.

Her ser vi at staten ønsket å ta opp bærekraftig utvikling tidlig i læringsprosessen. Man ser også at bærekraftig utvikling har i større grad blitt vektlagt, og at satsingen på bærekraftig utvikling skulle fortsette.

I 2009 kom det ut en rapport fra NOU hvor de forklarer hvorfor bærekraftig utvikling er viktig, og hvordan man skulle satse videre på dette. Der drar de opp verdenskommisjonen for miljø og utvikling, altså Brundtlands-kommisjonen.³⁶ Her ser man at satsingen og fokuset på bærekraftig utvikling ble større. De drar også opp Brundtland og hennes rapport fra verdenskommisjonen. Dette viser igjen at Brundtland har vært en stor innflytelse på norsk politikk når det gjelder bærekraftig utvikling. Læreplanen har også blitt påvirket av samfunnet og omverden, og et samfunn opptatt av bærekraft vil dermed føre til inkludering av dette i læreplanen.

4. Hvordan har bærekraftig utvikling blitt representert i norske læreplaner?

Fokuset på miljø og bærekraft i læreplanene, har de siste tiårene hatt en rask og stor utvikling. Læreplanene har vektlagt større fokus på klima og miljø, men i senere år også bærekraftig utvikling. Jeg vil derfor undersøke hvordan bærekraftig utvikling har blitt representert i læreplanene i den norske skolen. Jeg har valgt å se på fire læreplaner: Mønsterplan 1987, Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen 1997, Kunnskapsløftet 2006, og Kunnskapsløftet 2020.

4.1 Mønsterplan 1987

Mønsterplan 1987 (M87) er en læreplan som var gjeldende for grunnskolen fra 1987 frem til 1997. I 1993 kom regjeringen ut med en generell del for læreplanen, men denne hadde ikke så stor påvirkning for læreplanmålene.³⁷ I mønsterplanen fra 1987, har de et underkapittel som omhandler natur, mennesker og ressurser. Målene som står her handler om å forstå hvordan jorden er skapt, og utviklingen som har hendt. Et av målene handler om hvordan

---

³⁶ Finansdepartementet, «NOU 2009: 16 – Globale miljøutfordringer ...» Hentet 6. april 2023 fra [https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-16/id568044/?ch=3#:~:text=Begrepet%20b%C3%A6rekraftig%20utvikling%20ble%20definert,tilfredsstillende%20behov%20BB%20\(Verdenskommisjonen%2C](https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-16/id568044/?ch=3#:~:text=Begrepet%20b%C3%A6rekraftig%20utvikling%20ble%20definert,tilfredsstillende%20behov%20BB%20(Verdenskommisjonen%2C)

³⁷ Britt Ulstrup Engelsen, *Læreplanens generelle del – et historisk perspektiv*, (Oslo: Universitetsforlaget, 2020).

balansen i naturen endrer seg ved menneskelig påvirkning, og hvilke konsekvenser som kan komme ved menneskelig aktivitet. Et av målene som kan ligne mest på dagens mål om bærekraftig utvikling er: «En bør også behandle sammenhengen mellom ressursutnyttelse og endringer i folketall, og i denne forbindelse drøfte utvikling og framtidsutsikter.»³⁸ Det siste målet er ikke fastsatt, og læreren trengte dermed ikke å gå gjennom dette som tema.

I læreplanen har de tatt opp temaet om miljø, men også hvordan uthenting av ressurser påvirker miljøet. I læreplanmålet så står det også at man skal kunne drøfte utvikling og framtidsutsikter. Dette kan tolkes som at elevene skal lære og forstå at man må være varsom med bruken og uthenting av ressurser slik at det ikke skader miljøet. Læreplanen tar også opp temaer som er relevant ovenfor miljø, men nevner ikke konkret bærekraftig utvikling. Man kan derfor si at målet med læreplanen er å forstå hva som kan oppstå ved uthenting av ressurser, og hvordan mennesket samspiller med naturen.

4.2 Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen i 1997

Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen kom ut i 1997, og er forkortet til L97. Denne læreplanen var gyldig fra 1997 frem til kunnskapsløftet 2006. Med L97 kom det ingen ny generell del, ettersom det kom en i 1993. Det kom derimot nye læreplaner for de ulike fagene.

L97 har et underkapittel som heter *Det miljøbevisste menneske*. Dette kapittelet har temaer som velferd, teknologi, utvikling, og miljøkonsekvenser. I underkapittelet står det også at «vår tids avfall blir neste slektledds problem»,³⁹ som er en del av betegnelsen til bærekraftig utvikling. Bærekraftig utvikling er nevnt i læreplanen i delen som handler om mennesket, miljø og interessekonflikter. Her nevner de miljø, sosioøkonomiske, og politiske aspekter. Der det står om bærekraftig utvikling, står det også om ressurser, natur, og teknologi. Dette kapittelet har som mål å gi kunnskap om sammenhengene i naturen, og hvilken relasjon mennesket har til naturen.⁴⁰ Tolkningen av læreplanen her, er at målet for temaet er å se hvordan mennesket har utviklet seg ved bruk av naturen, og dermed hvordan man skal

---

³⁸ Kirke- og undervisningsdepartementet, *Mønsterplan for grunnskolen*, (Oslo: Aschehoug, 1987).

³⁹ Kyrkje-, utdannings- og forskningsdepartementet, *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*, (Oslo: Tiden Norsk Forlag, 1996), 45.

⁴⁰ Kyrkje-, utdannings- og forskningsdepartementet, *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*, 46, 47.

arbeide for bærekraftig utvikling. Der er det nevnt flere mål som går inn på dette temaet, selv om det ikke er et av hovedmålene.

4.3 Kunnskapsløftet 2006

I 2006 kom det ut en ny læreplan, som ble kalt for Kunnskapsløftet 2006 eller LK06. Denne læreplanen var gjeldene fra 2006 frem til 2020. Læreplanen reformerte skolen med nye kompetansemål i de ulike fagene, og det gjorde også at lærebøkene måtte fornyes i samsvar med læreplanen.⁴¹ I LK06 sin generelle del av læreplanen, finnes det et underkapittel som heter «Det miljømedvitne mennesket.»⁴² Kapittelet tar for seg klima og miljø, økologi og etikk, mennesket, ressurser, og naturglede. Innledende forklarer læreplanen avhengigheten mennesket har til naturen, og hvordan teknologisk utvikling preger menneskelivet. I kapittelet står det blant annet:

«... Vala har konsekvensar på tvers av landegrensar og over generasjonar: Livsstil påverkar helse; vårt lands forbruk er årsak til ureining i andre land; vår tids avfall blir problem for neste slektledd.»⁴³

Dette sitatet peker mot bærekraftig utvikling som tema. Læreplanen tar ikke for seg bærekraftig utvikling som et hovedtema, men heller noe som skal supplere de andre temaene.⁴⁴ Mange av underkapitlene handler om temaer som klima og miljø, samfunn, og politiske beslutninger, og disse er derfor sentrale i læreplanen. Bærekraftig utvikling har derimot ikke en hovedrolle. Elevene skulle likevel vite hva bærekraftig utvikling var, og hvilke konsekvenser som kan komme av overbruk av ressurser.

4.4 Kunnskapsløftet 2020

Den nyeste læreplanen som har kommet ut per dags dato er Kunnskapsløftet 2020 eller LK20. Denne overordnede delen til LK20 består av ulike deler, og en av disse delene er tverrfaglige temaer. Ett av disse tverrfaglige temaene er bærekraftig utvikling, noe som vil si

---

⁴¹ Utdannings- og forskningsdepartementet, *Kunnskapsløftet – reformen i grunnskole og videregående opplæring*, (Oslo: 2006).

⁴² Utdanningsdirektoratet, *Generell del av læreplanen*, (Oslo: 2006).

⁴³ Utdanningsdirektoratet, *Generell del av læreplanen – det miljømedvitne mennesket*, (Oslo: 2006).

⁴⁴ Utdanningsdirektoratet, *Generell del av læreplanen – det miljømedvitne mennesket*, (Oslo: 2006).

at man skal inkludere dette i alle fag, og elevene skal kunne se sammenhenger mellom fag.⁴⁵ Det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling, er et hovedmål i læreplanen. Elevene skal derfor forstå hva begrepet innebærer. De fortsetter også med at elevene skal kunne vite at «en bærekraftig utvikling bygger på forståelsen av sammenhengen mellom sosiale, økonomiske og miljømessige forhold.»⁴⁶ Her drar de inn en større sammenheng ovenfor begrepet bærekraftig utvikling, og hvilke roller de ulike aspektene har i et samfunnsperspektiv.

5. Lærebøker

Ettersom jeg skal analysere ulike lærebøker fra ungdomstrinnet, har jeg valgt bøker som er laget ut ifra de fire ulike læreplanene, fra mønsterplan 1984 til Kunnskapsløftet 2020. Alle lærebøkene er publisert av samme forlag, Gyldendal. Jeg vil foreta en analyse av lærebøkene i kronologisk rekkefølge.

5.1 I fokus 9, samfunnsfag av Egil Ertresvaag, Eva Glad, og Svein Rognaldsen.

I fokus ble utgitt i 1990, etter mønsterplan 1984 kom ut. Læreboken inneholder temaer fra historie til massemedier. Boken starter med kapittelet: «Dine penger og våre penger». De første sidene i dette kapittelet handler om det norske oljeeventyret. Overskriften til dette kapittelet er nemlig «Oljeeventyret».⁴⁷ Her forklarer boken historien rundt oppdagelsen av den norske oljen, holdningene folk hadde til oljen, samt oljeinntekter og priser. Bildet på siden er et gammelt foto fra en oljeplattform der man ser de setter inn et borerør.⁴⁸ Hovedfokuset ligger på at Norge fant oljen, og at det førte til at den norske økonomien begynte å blomstre. De legger også fokus på forbruk og hvordan oljeprisen hang sammen med økonomien. Til tross for dette tar boken også for seg miljøproblemer som energiforbruk og ozonlaget. Senere i boken blir også *Vår felles framtid*, Gro Harlem Brundtland, og bærekraftig utvikling nevnt.⁴⁹ På samme side står det også om Brundtland-kommisjonen og bærekraftig utvikling.⁵⁰

---

⁴⁵ Utdanningsdirektoratet, *Tverrfaglige temaer*, (Oslo: 2020).

⁴⁶ Utdanningsdirektoratet, *Bærekraftig utvikling*, (Oslo: 2020).

⁴⁷ Brit Bjørlykke, red. *I fokus*, (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1990), 6.

⁴⁸ Bjørlykke, *I fokus*, 6-7.

⁴⁹ Bjørlykke, *I fokus*, 46-47.

⁵⁰ Bjørlykke, *I fokus*, 218.

Læreboken tar altså for seg litt om historien rundt det norske oljeeventyret, men mer om påvirkningen det har hatt for det norske samfunnet. Økonomisk utvikling og forbruk er nevnt i boken, men det er også noe som blir nevnt i *Vår felles framtid*. Selv om læreboken bare er utgitt tre år etter Brundtland-kommisjonen sin rapport, tok lærebokforfatterne fremdeles med bærekraftig utvikling som et tema i læreboken. For det meste så forklarer boken bare kort hva Brundtland-kommisjonen var og hva rapporten inneholdt.

5.2 *Underveis, Historie 10* av Harald Skjønberg

Underveis, Historie 10 er en lærebok som ble publisert i 1999, etter læreplanverket for den 10-årige grunnskolen kom ut i 1997. Denne læreboken inneholder flere temaer som omhandler krigshistorie, men to av fem hovedtemaer i boken handler om Norge. Boken tar derfor også for seg norsk politikk fra etterkrigstiden. Dette blir relevant for implementeringen av bærekraftig utviklingen i skolen, da Gro Harlem Brundtland blir omtalt i boken. Her skriver de også om Brundtland-rapporten.⁵¹ Etter dette, går boken over til norsk næringsliv, og her dukker den norske oljen opp som tema. Her forklarer de om funnet av oljen, og hvordan man startet oljeutvinningen, samt hvordan staten klarte å forvalte rikdommene som kom med. Et eksempel på fremstillingen av oljeeventyret er:

«Tidlig i 1960-årene ble det trukket opp grenser mellom dansk, britisk og norsk havområde i Nordsjøen. ... og staten hadde sikret seg råderett over alle de naturressursene som måtte finnes på havbunnen i dette enorme området».⁵²

Videre så står det om oljeprisen og påvirkningen det har hatt for Norge, men også om ulykker som har skjedd på plattformer.⁵³ Når det gjelder bærekraftig utvikling i boken, så står det vesentlig lite om dette, men de nevner miljøproblemer og miljøvern. Miljøproblemer som nevnes er utslipp og giftige stoffer, og at folk begynte å ta interesse for miljøvern.⁵⁴

Denne boken nevner ikke bærekraftig utvikling utenom at det indirekte blir nevnt i Brundtland-rapporten. Brundtland blir omtalt i læreboken, og de nevner at hun har deltatt i verdenskommisjonen. Boken tar opp olje som et større tema, i og med at de har flere sider som omtaler oljeeventyret, Norge som oljenasjon, og hvordan oljekriser og oppturer påvirket

---

⁵¹ Birgitte Larsen, red. *Underveis, Historie 10*, (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1999), 94.

⁵² Larsen, *Underveis, Historie 10*, 104.

⁵³ Larsen, *Underveis, Historie 10*, 104-106.

⁵⁴ Larsen, *Underveis, Historie 10*, 39, 130-131

befolkningen og samfunnet. Selv om bærekraftig utvikling ikke hovedsakelig er nevnt i læreboken, så har boken tatt opp temaer som miljø- og klimaproblemer, samt større interesse for miljøvern.

5.3 *Underveis, Geografi 9* av Jon Birkenes

Underveis, Geografi 9 er en samfunnsfagbok fra 2007, som ble utgitt etter Kunnskapsløftet 2006. Læreboken tar for det meste for seg temaer som geografi, natur, og samfunn. Ressurser og natur blir representert i store deler av læreboken. Boken nevner også fornybare og ikke-fornybare ressurser, samt temaet om bærekraftig utvikling og rapporten *Vår felles framtid*. Dette står i underkapittelet som heter: «Kortsiktig ressursbruk eller bærekraftig utvikling?»⁵⁵ Som et resultat, nevner boken senere ulike alternative fornybare energikilder. Der det står om *Vår felles framtid* er også Gro Harlem Brundtland og Verdenskommisjonen nevnt, og den tar ut ulike punkter fra rapporten⁵⁶. Bærekraftig utvikling og bærekraft blir også nevnt på ulike steder i boken, som for eksempel i matproduksjon og jordbruk⁵⁷, og skogbruk⁵⁸.

Boken har også et kapittel om vann, der den nevner den norske kontinentalsokkelen og funn av olje og gass både på norsk og afrikansk kontinentalsokkel.⁵⁹ Videre, så nevnes det konkret den norske kontinentalsokkelen, og fortellingen om det norske oljeeventyret. Det fortsetter med å fortelle om hvordan oljeutvinning, samfunnsutvikling, og staten har blitt påvirket av oljeindustrien. Mot slutten av sidene som omhandler olje, så dras det inn temaer som olje og miljø, hvor det drøftes ulike konsekvenser som forurensning.⁶⁰ Bildene som omhandler oljen, viser olje- og gassfelt, en oljeplattform, og opprydding etter oljesøl.

Likevel har denne boken tatt med mye informasjon når det gjelder temaer rundt klima, miljø, olje og gass. Boken nevner konkret bærekraftig utvikling, Brundtland, og fornybare energikilder. De tar opp noen av punktene fra rapporten, og gir dermed et større innblikk på hva verdenskommisjonen stod for. I læreboken blir bærekraftig utvikling, kombinert med miljø og natur, representert på en likestilt måte som oljeeventyret. Boken tar opp

---

⁵⁵ Lise Lahn-Johannessen, red. *Underveis, Geografi 9*, (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 2007), 99.

⁵⁶ Lahn-Johannessen, *Geografi 9*, 98-99.

⁵⁷ Lahn-Johannessen, *Geografi 9*, 128.

⁵⁸ Lahn-Johannessen, *Geografi 9*, 151.

⁵⁹ Lahn-Johannessen, *Geografi 9*, 114.

⁶⁰ Lahn-Johannessen, *Geografi 9*, 176-181.

oljeutvinningen, og hvordan dette påvirket samfunnet, men de nevner også konsekvenser av denne oljeutvinningen.

5.4 *Relevans 9* av Vibeke Heidenreich

Relevans 9 er en nylig utgitt lærebok fra 2021. Den ble utgitt etter Kunnskapsløftet 2020. Læreboken tar for seg temaer fra ideologier, kriger, penger, til samfunnet og hvordan man skal skrive samfunnsfaglige tekster. Oljen blir nevnt under temaet om arbeid og penger, der de forklarer statlige inntekter.⁶¹ Senere i boken, blir temaer som bærekraftig forbruk nevnt når de nevner oljen, og forteller om hvordan menneskers forbruk forurenses kloden.⁶² Boken har et kapittel som heter «Jordas framtid», hvor de kort forklarer om Norges oljedilemma. Her tar de opp positive og negative sider ved oljeutvinningen. Dette gjør de for eksempel ved å nevne hvordan oljeutvinningen bidro til bedre sosiale og økonomiske forhold, men de nevner også at oljeutvinningen ikke er bærekraftig.⁶³

Under samme kapittel har de et underkapittel som heter «Vår felles framtid».⁶⁴ Kapitlet starter med å forklare kort historien bak verdenskommisjonen, og hvordan begrepet bærekraftig utvikling ble til, og en forklaring av begrepet.⁶⁵ Begrepene bærekraft og bærekraftig utvikling blir nevnt flere ganger i løpet av kapitlet, men de blir også nevnt i flere av de andre kapitlene i boken. Boken oppfordrer elever til å være bærekraftige. Dette kan man se ved at det står «Hold deg oppdatert om bærekraftig utvikling, og lær så mye du kan», og «På hvilke andre måter kan du engasjere deg i temaet bærekraftig utvikling⁶⁶?» i læreboken.

Læreboken bruker ofte begrepene bærekraft og bærekraftig utvikling. Oljen derimot, har en ganske liten rolle i boken, i forhold til hva bærekraftig utvikling har. Boken tar opp både positive og negative sider med oljeutvinningen, men forteller mer om ringvirkningene olje har for miljøet. Underkapitlet «vår felles framtid» er et veldig åpenbart hint til Gro Harlem Brundtland sin rapport, men hun blir ikke nevnt selv om verdenskommisjonen blir nevnt.

---

⁶¹ Etholm, *Relevans 9*, 50.

⁶² Etholm, *Relevans 9*, 66.

⁶³ Etholm, *Relevans 9*, 211.

⁶⁴ Etholm, *Relevans 9*, 209.

⁶⁵ Etholm, *Relevans 9*, 209.

⁶⁶ Etholm, *Relevans 9*, 230.

Læreboken fremhever bærekraftig utvikling i veldig stor grad. Boken stiller også spørsmål direkte til leseren om hvordan du kan engasjere deg mer i temaet bærekraftig utvikling.

6. Læreplanene i samsvar med lærebøkene

Læreplanene er i all hovedsak en overskrift, hvor det står ulike mål og innhold som skolen skal legge til rette for i undervisning og opplæring. Det står hva elevene skal lære, der målene er spesifisert til et tema. Læreplanene kan derfor regnes som en instruksjon for lærerne. I dagens læreplan, er bærekraftig utvikling et sentralt tema som lærere skal ha innenfor all undervisning, ettersom det er et tverrfaglig tema. Som diskutert tidligere, så var ikke dette alltid tilfelle.

M87 var en mønsterplan for grunnskolen, som introduserte fastsatte hoved- og delemner.⁶⁷ M87 har en hoveddel som omhandler «natur, mennesker og ressurser». Denne delen av mønsterplanen handler om å skape bevissthet og forståelse rundt ressursene menneskene bruker. Noen av delene til M87 fremmet også natur- og miljøvern, samt påvirkningen ressursutnyttelse har på kloden. Det står også at «elevene må få innsikt i ulike former for ressurser og ressursutnyttelse.»⁶⁸ Her ser man at miljøaspektet er viktig, men også det sosioøkonomiske.

I læreboken *I fokus* så ser man at både bærekraftig utvikling og olje blir nevnt. Interessant nok, selv om det ikke konkret er nevnt bærekraftig utvikling som tema, tar læreboken fortsatt opp bærekraftig utvikling enkelte steder. Temaet nevnes ikke før i slutten av boken, men dette kan være på grunn av at temaet var nytt. Dette er et eksempel på at lærebøkene også har frihet til å ta med tema som de mener er viktig at elever burde lære. Funnene jeg presenterte tidligere i oppgaven viser til at læreboken har tatt med datidens dagsaktuelle temaer. Boken tar opp oljen og ressurser, samtidig som den diskuterer konsekvensene av ressursuthenting. Boken forteller også om begrepet bærekraftig utvikling og Gro Harlem Brundtland. Læreplanen hadde mer fokus på natur- og miljøvern, og nevner ikke bærekraftig utvikling slik vi er kjent med det i dag. Til tross for dette, tar boken opp temaet, selv om det ikke er nevnt i læreplanen.

---

⁶⁷ Gunn Imsen, *Lærerens verden*, (Oslo: Universitetsforlaget, 2020), 283.

⁶⁸ Kirke- og undervisningsdepartementet, *Mønsterplan for grunnskolen : M87*, (Oslo: Aschehoug, 1987), 233.

Det skjedde endringer i læreplanene fra M87 til L97. Læreplanen og reformen L97 hadde stor effekt på skolen i og med at det ble introdusert en 10-årig grunnskole. Læreplanen var omdiskutert på grunn av at den hadde beskrevet hva man skulle arbeide med i hvert fag. Det vil si at målene var delt opp etter ulike årstrinn: fra 1.-4.trinn, 5.-7.trinn, og så 8.-10.trinn.⁶⁹ Enkelte mente at det ble vanskeligere å variere undervisningsinnholdet med disse endringene. I denne læreplanen skulle elevene lære om ressurser i 9.-10.trinn. Ett av kompetansemålene for 9.trinn, var å se sammenhenger mellom mennesker og naturen, men også å se på hvordan ressursene blir utnyttet og påvirket av mennesker.⁷⁰ Her ser vi hvordan læreplanen har delt inn temaer til de ulike klassetrinnene, og at man først startet å ha undervisning om ressurser i 9.trinn.

Med tanke på bærekraftig utvikling, viser læreboken *Underveis, historie 10* fra 1999 til Gro Harlem Brundtland. Hun blir dratt inn under temaer som norsk politikk, hvor de nevner karrieren hennes, og derfor også hennes posisjon som leder i verdenskommisjonen.⁷¹ Boken forteller også om det norske oljeeventyret, og hvordan ressursen blir uthentet. Man kan derfor si at læreboken har større fokus på sammenhengen mellom mennesker og ressurser, sammenlignet med tidligere lærebøker, og her har også oljen fått en større rolle enn bærekraftig utvikling. Selv om bærekraftig utvikling har blitt nevnt i læreplanen, har boken ikke nevnt selve begrepet. Dette kan være fordi at selv om læreboken velger å ta opp temaer rundt bærekraftig utvikling, så har ikke bærekraftig utvikling blitt et særlig kjent begrep innenfor skolen.

Etter L97, var Kunnskapsløftet 2006 den nye reformerte læreplanen som ble utgitt. Læreplanen har en generell del, og et av underkapitlene handler om miljø. Den generelle delen har blitt overført fra den tidligere læreplanen L97.⁷² Denne læreplanen har derfor flere likheter til den forrige læreplanen. Det som har endret seg mest er nok formuleringen av læreplanmålene, mer enn innholdet. Til tross for dette, har Utdanningsdirektoratet kommet ut med en rapport som handler om utdanning og bærekraftig utvikling.⁷³ Rapporten viser til mål FN har beskrevet, og et eksempel er: «Utdanningen skal bidra til å forankre verdier og

---

⁶⁹ Imsen, *Lærerens verden*, 285.

⁷⁰ Reidar Sandal, *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*, Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement, (Oslo, 1996), 185-187.

⁷¹ Larsen, *Underveis 10*, 94.

⁷² Utdanningsdirektoratet, *Generell del av læreplanen* (utgått), (Oslo, 2006).

⁷³ Utdanningsdirektoratet, *Bærekraftig utvikling – Utdanning for bærekraftig utvikling*, (Oslo, 2006).

prinsipper som ligger til grunn for bærekraftig utvikling». ⁷⁴ Det vil derfor være relevant å se på hvordan tusenårsmålene er tatt i betraktning i LK06.

Læreboken *Underveis, geografi 9* fra 2007, tar for seg kompetansemålene fra læreplanen. Den tar for seg flere aspekter av bærekraftig utvikling med at de forklarer hva verdenskommisjonen er, og hvordan begrepet kom til. Læreboken presenterer også ulike utfordringer som ressursuthenting og bruk. ⁷⁵ I boken blir også det norske oljeeventyret representert, men konsekvenser av uthenting er også en viktig del av innholdet. ⁷⁶ Den presenterer også bærekraftig utvikling og det norske oljeeventyret på en balansert måte. Man kan si at læreboken og læreplanen har gått hånd i hånd, og at læreplanmålene blir representert på en god måte i denne læreboken.

Kunnskapsløftet 2020 er per dags dato, den siste læreplanen utgitt av Utdanningsdirektoratet. I denne lærerplanen har det blitt gjort endringer i den generelle delen, i og med at den har tatt med tverrfaglige temaer, der et av temaene er bærekraftig utvikling. ⁷⁷ Denne læreplanen har derfor et større fokus på bærekraftig utvikling, og de ulike aspektene ved bærekraftig utvikling. ⁷⁸ Kompetansemålene i læreplanen for samfunnsfag er fremdeles delt inn i ett årstrinn, hvor kompetansemålene er laget etter hva elevene skal ha gjennomgått etter 10.trinn. Et eksempel på et kompetansemål som handler om bærekraftig utvikling, er at elevene skal kunne «beskrive ulike dimensjonar ved bærekraftig utvikling og korleis dei påverkar kvarandre, og presentere tiltak for meir bærekraftige samfunn». ⁷⁹

Relevans 9, utgitt i 2021, tar opp temaet bærekraftig utvikling, samt temaer som omhandler den norske oljen. Det er tydelig at læreboken setter bærekraftig utvikling høyt på listen over prioriterte temaer, og tar derfor opp begrepet i flere av de ulike kapitlene. Boken prøver å ha et objektivt syn på oljevirkosomheten, der de nevner positive og negative sider, men legger mer vekt på de negative sidene. ⁸⁰ Bærekraftig utvikling er ett av de tverrfaglige temaene, og dette er derfor implementert i læreboken i større grad. Læreboken har en klar

---

⁷⁴ Utdanningsdirektoratet, *Bærekraftig utvikling*, (Oslo, 2006).

⁷⁵ Lahn-Johannessen, *Geografi 9*, 99.

⁷⁶ Lahn-Johannessen, *Geografi 9*, 176, 181.

⁷⁷ Utdanningsdirektoratet, *Tverrfaglige temaer*, (Oslo: 2020).

⁷⁸ Utdanningsdirektoratet, *Bærekraftig utvikling*, (Oslo: 2020).

⁷⁹ Utdanningsdirektoratet, *Samfunnsfag (SAF01-04) – kompetansemål og vurdering*, (Oslo: 2020).

⁸⁰ Etholm, *Relevans 9*, 211.

sammenheng med læreplanmålene. Læreboken oppfordrer også elevene til å tenke bærekraftig, noe som også er et mål til læreplanen.

7. Analyse

Jeg vil først undersøke om implementeringen av bærekraftig utvikling i lærebøkene, har skjedd i samsvar med implementeringen av bærekraftig utvikling i læreplanene. Etter dette vil jeg undersøke hvordan implementeringen av bærekraftig utvikling påvirket fremstillingen av det norske oljeeventyret i lærebøkene, og implikasjonene av dette. Ettersom oppgaven kan regnes som todelt, vil jeg først gjennomføre en komparativ analyse om bærekraftig utvikling i lærebøkene, og så en komparativ analyse om det norske oljeeventyret i lærebøkene.

7.1 Komparativ analyse om bærekraftig utvikling i lærebøkene

Jeg ønsker å undersøke om implementeringen av bærekraftig utvikling i lærebøkene har skjedd i samsvar med implementeringen av bærekraftig utvikling i læreplanene. Som man kan se, har bærekraftig utvikling som tema variert i lærebøkene fra 1987 til 2021. *I fokus* presenterer Gro Harlem Brundtland, verdenskommisjonen og bærekraftig utvikling, men i liten grad. Sammenlignet med *Underveis 10*, som kom ut ni år etter, så har *I fokus* tatt med bærekraftig utvikling. *Underveis 10* har ikke nevnt bærekraftig utvikling, og har kun nevnt Gro Harlem Brundtland. Utenom det så nevner ikke boken begrepet bærekraftig utvikling. Ettersom bærekraftig utvikling ikke var en stor del av M87 og L97, så er ikke dette så unaturlig. Det er likevel interessant å se at *I fokus* har tatt med bærekraftig utvikling, i større grad enn *Underveis 10*, til tross for at miljøvern og bærekraftig utvikling ble et viktig tema utover 2000-tallet.

Både *Relevans 9* og *Underveis 9* tar opp bærekraftig utvikling i flere ulike kapitler, eller i egne kapitler om temaet. Gro Harlem Brundtland blir tatt med i alle lærebøkene, med unntak av *Relevans 9*, hvor de i stedet bare har en referanse til *Vår felles framtid*. Det er likevel et stort fokus på klima, miljøvern, og miljøproblemer i alle lærebøkene.⁸¹ Om man skal sammenligne de to siste utgitte lærebøkene, så tar *Underveis 9* tar opp bærekraftig utvikling i flere av

---

⁸¹ Anje Müller Gjesdal, *For hvem ønsker vel å leve i huler? En utforskning av begrepet «bærekraftig utvikling» i norske stortingsdebatter (1998-2019)*,

temaene sine, slik som også *Relevans 9* gjør. Man kan si at den største forskjellen er at *Relevans 9* oppleves som mindre objektiv om temaet enn *Underveis 9*. *Relevans 9* fremmer derfor viktigheten av bærekraftig utvikling i større grad.

Man kan se at bærekraftig utvikling har hatt en stadig økende implementering i lærebøkene. Som tema, har bærekraftig utvikling fått et større «spillerom» og relevans i lærebøkene. Basert på analysen vil jeg argumentere for at implementeringen av bærekraftig utvikling i lærebøkene, har skjedd i samsvar med implementeringen av bærekraftig utvikling i læreplanene.

7.2 Komparativ analyse om det norske oljeeventyret i lærebøkene

Jeg ønsker også å undersøke hvordan implementeringen av bærekraftig utvikling har påvirket fremstillingen av det norske oljeeventyret i lærebøkene. Det norske oljeeventyret er en viktig del av den norske historien, og har dermed fått et eget kapittel i nesten alle lærebøkene. Oljen blir i all hovedsak presentert under temaene ressurser, eller under Norge etter krigen. I lærebøkene *I fokus*, *Underveis 10*, og *Underveis 9* er oljeeventyret representert i stor grad, men i *Relevans 9* så blir ikke dette representert i like stor grad. Som tidligere nevnt, så må noe vike i lærebøkene, slik at noe annet skal få plass.⁸² *I fokus*, og spesielt *Underveis 9*, har hatt en mer balansert tilnærming av temaer som handler om olje, ressursbruk og bærekraftig utvikling. *Underveis 10* har større fokus på oljeeventyret, mens *Relevans 9* fokuserer i større grad på bærekraftig utvikling.

Vi kan se at lærebøkene har endret seg i takt med det som er dagsrelevant. Ettersom det norske oljeeventyret har blitt et kontroversielt tema i dagens samfunn, har dette måttet vike for temaer som fornybar energi og bærekraftig utvikling. Dette kan man spesielt se i de nye lærebøkene. Om man sammenligner de fire lærebøkene i kronologisk rekkefølge, kan man se at det norske oljeeventyret har gått fra å være et stort til et mindre tema. De nye lærebøkene oppleves som mer objektive i sine fremstillinger av oljeeventyret, ved at de viser til både positive og negative konsekvenser ved olje- og gassutvinningen. Man kan si at bøkene har gått fra å fortelle «eventyret», til å snakke om oljen på en generell basis og heller i andre temaer som økonomi. Alt i alt, så har det norske oljeeventyret blitt et mindre representert

---

⁸² Korbøl, *Gode lærebøker er viktig, men ikke nok*, (Oslo: nytt norsk tidsskrift, 2016).

tema i norske lærebøker, og en av grunnene til dette kan være på grunn større fokus på klimaendringer og bærekraftig utvikling.

Implementeringen av bærekraftig utvikling har altså påvirket fremstillingen av det norske oljeeventyret i lærebøkene, ved at det norske oljeeventyret blir fremstilt mer objektivt og i mindre vektlagt i de nyere lærebøkene. Basert på analysen av de fire lærebøkene, vil jeg argumentere for at historien om oljen har måttet vike for temaer som bærekraftig utvikling og fornybar energi i nyere tider. Dette er også et resultat av implementeringen av bærekraftig utvikling i den nye læreplanen.

8. Konklusjon

Samfunnet, skolen, og lærebøker er i stadig utvikling og endring, og slik vil det fortsette. Bærekraftig utvikling har blitt prioritert i større grad i lærebøker og læreplaner på grunn av denne utviklingen. På grunn av den kvalitative metoden så er oppgaven avgrenset til fire lærebøker. Temaet for oppgaven er hvordan bærekraftig utvikling har blitt implementert i skolen, og hvordan dette har påvirket fortellingen om det norske oljeeventyret i lærebøker. Det er flere ulike innfallsvinkler man kan ta i en slik oppgave, noe som kan føre til at man kan få ulike resultater. I min oppgave har jeg valgt å ha en todelt problemstilling:

1. Har implementeringen av bærekraftig utvikling i lærebøkene skjedd i samsvar med implementeringen av bærekraftig utvikling i læreplanene?
2. Hvordan har implementeringen av bærekraftig utvikling påvirket fremstillingen av det norske oljeeventyret i lærebøkene?

For å svare på det første forskningsspørsmålet undersøkte jeg hvordan læreplanene fornyet seg, og hvilke endringer som ble gjort. På grunn av endringer i læreplanene har også lærebøkene måttet fornyes. På bakgrunn av dette har jeg kommet frem til at implementeringen av bærekraftig utvikling i lærebøkene, har skjedd i samsvar med læreplanene. Bærekraftig utvikling har gjennom flere læreplaner, blitt mer implementert inn i lærebøkene på grunn av krav og mål som læreplanen stiller. Dette har også skjedd i samsvar med at bærekraftig utvikling har blitt et viktig og relevant tema i dagens samfunn.

Det andre forskningsspørsmålet er et resultat av at bærekraftig utvikling har blitt et større tema i lærebøkene. Fremstillingen av det norske oljeeventyret har blitt mindre, men og blir i

stedet fremstilt som en ressurs, og i sammenheng med ikke-fornybar og fornybar energi. Med andre ord, så har fremstillingen av det norske oljeeventyret blitt mindre romantisert og mer problematisert. På grunn av bærekraftig utvikling, har fremstillingen av det norske oljeeventyret fått mindre plass i lærebøkene, og er heller ikke et av kompetansemålene i læreplanen lenger. Slik som jeg har nevnt før: «hvis noe får større plass, må annet vike».⁸³

Noen refleksjoner jeg har gjort meg etter fullført oppgave, er at selv om jeg forventet at de eldre lærebøkene kom til å fremstille oljeeventyret utelukkende positivt, så var flere av lærebøkene objektive i fremstillingen. Gro Harlem Brundtland har hatt en stor påvirkningskraft når det gjelder implementeringen av bærekraftig utvikling i samfunnet. Hun har vært en pådriver for bærekraftig utvikling både i global, men også nasjonal politikk. Et samfunn med økt fokus på bærekraftig utvikling, har ført til en mer objektiv framstilling av oljen i norske lærebøker. Dette er mest sannsynlig for at den norske skolen ønsker å skape et godt verdigrunnlag for dagens elever og kommende generasjoner. Evnen til å utvikle kritisk tenkning er også en viktig del av den norske læreplanen, og et viktig tema innenfor bærekraftig utvikling. Et mer kritisk tenkende samfunn skaper også større muligheter for utvikling og endring. Man kan derfor konkludere med at bærekraftig utvikling har fått en større rolle i norske lærebøker, og det norske oljeeventyret har dermed måttet vike. Lærebøker reflekterer trossalt samfunnet rundt seg, og er derfor i stadig utvikling.

---

⁸³ Korbøl, *Gode lærebøker er viktig, men ikke nok*, (Oslo: nytt norsk tidsskrift, 2016).

Litteraturliste

Bjørlykke, Brit, red. *I fokus 9*, Oslo: Gyldendal Norske Forlag, 1990.

Bonde, Aslak: *Gro Harlem Brundtland*, Hentet 7. april 2023 fra

http://snl.no/Gro_Harlem_Brundtland

Brundtland, Gro Harlem, *Our Common Future*, Verdenskommisjonen for miljø og utvikling
Oxford University Press, 1987.

Eidal, Julie, «Fortellingen om oljeeventyret og medaljens baksider» (Masteroppgave,
Universitetet i Sørøst-Norge, 2020).

Etholm, Annehilde Dørstad, *Relevans 9*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 2021.

Finansdepartementet, *Norges strategi for bærekraftig utvikling - Del av nasjonalbudsjettet*,
Oslo: 2008.

Finansdepartementet, «NOU 2009: 16 – Globale miljøutfordringer ...» Hentet 6. april 2023
fra [https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-16/id568044/?ch=3#:~:text=Begrepet%20b%C3%A6rekraftig%20utvikling%20ble%20definert%20tilfredsstillende%20sine%20behov%C2%BB%20\(Verdenskommisjonen%20](https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-16/id568044/?ch=3#:~:text=Begrepet%20b%C3%A6rekraftig%20utvikling%20ble%20definert%20tilfredsstillende%20sine%20behov%C2%BB%20(Verdenskommisjonen%20)

FN, *Bærekraftig utvikling*, Hentet 30.04.2023 fra

<https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling#:~:text=%C2%ABEn%20utvikling%20som%20im%C3%B8ttekommer%20dagens,skal%20f%C3%A5%20dekket%20sine%20behov.%C2%BB>.

Folkenborg, Håkon Rune, *En fortid – mange fortellinger: Introduksjon til historiebruk*. Oslo:
Cappelen Damm Akademisk, 2018.

Gyldendal, *Gyldendal Norsk Forlag*, hentet 27.04.2023 fra <https://www.gyldendal.no/om-gyldendal/>

Imsen, Gunn, *Lærerens verden*, Oslo: Universitetsforlaget, 2020.

Kirke- og undervisningsdepartementet, *Mønsterplan for grunnskolen : M87*, Oslo:
Aschehoug, 1987.

Korbøl, Karsten, Skram, Harald Frode, *Gode lærebøker er viktig, men ikke nok*, (Oslo: nytt norsk tidsskrift, 2016).

Kvitstein, Hanne Marie, *Miljøtematikk i norske læreplaner og lærebøker i historiefaget for den videregående skole i perioden 1950-2006*, (Masteroppgave, Universitetet i Agder, 2021).

Lahn-Johannessen, Lise, red. *Underveis Geografi 9*, Oslo: Gyldendal, 2007.

Larsen, Birgitte, red. *Underveis, Historie 10*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1999.

Ljosland, Pål Edvard «Den norske oljen i lærebøkene» (Bacheloroppgave, Høgskolen i Oslo og Akershus, 2014).

Regjeringen, *Fag og læreplaner*, hentet 27.04.2023 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/utdanning/grunnpopplaring/artikler/innhold-vurdering-og-struktur/id2356931/>.

Sandal, Reidar, *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*, Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement, (Oslo: 1996).

Skrunes, Njål, *Lærebokforskning – En eksploderende presentasjon med særlig fokus på kristendomskunnskap, KRL, og religion og etikk* (Oslo: Abstrakt forlag, 2010).

United nations system staff college, Sustainable Development - *What is there to know and why should we care?*, hentet 28.04.2023 fra <https://www.unssc.org/news-and-insights/blog/sustainable-development-what-there-know-and-why-should-we-care>.

Utenriksdepartementet, «Nasjonal strategi for bærekraftig utvikling – Statsministerens forord,» Hentet 6. april 2023 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-strategi-for-barekraftig-utvikl-2/id448574/>.

Utdanningsdirektoratet, *Samfunnsfag (SAF01-04) - Kompetansemål og vurdering*, (Oslo: kunnskapsdepartementet, 2020).

Utdanningsdirektoratet, *Tverrfaglige temaer – Bærekraftig utvikling*, Oslo: kunnskapsdepartementet, 2020.